

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องการพัฒนาโปรแกรมส่งเสริมการสอนภาษาแบบธรรมชาติสำหรับครูอนุบาล โดยใช้วิธีการไตร่ตรองสารนิทัศน์ มีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อพัฒนาโปรแกรมส่งเสริมการสอนภาษาแบบธรรมชาติสำหรับครูอนุบาลโดยใช้วิธีการไตร่ตรองสารนิทัศน์ โดยมุ่งส่งเสริมพฤติกรรมการสอนที่สะท้อนหลักการสอนภาษาแบบธรรมชาติ 8 ด้าน ประกอบด้วย (1) การจัดสิ่งแวดล้อมทางภาษา (2) การเป็นแบบอย่าง (3) การส่งเสริมให้เด็กผูกพันกับกิจกรรมภาษา (4) การตั้งความคาดหวัง (5) การให้โอกาสเด็กรับผิดชอบตนเอง (6) การยอมรับผลงานของเด็กที่ไม่สมบูรณ์ทำผลงานของผู้ใหญ่ (7) การให้เด็กได้ใช้ภาษาอย่างมีความมุ่งหมายจริง (8) การตอบสนองของเด็ก

คำถามการวิจัย

1. ตลอดระยะเวลาของการเข้าร่วมโปรแกรมฯ พฤติกรรมการสอนที่สะท้อนหลักการสอนภาษาแบบธรรมชาติของครูจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร และผ่านเกณฑ์ประสิทธิภาพของโปรแกรมฯ หรือไม่
2. ตลอดระยะเวลาของการทดลองใช้โปรแกรมฯ กระบวนการใช้โปรแกรมฯจะดำเนินการอย่างไร และความพึงพอใจของครูและผู้บริหารเกี่ยวกับการดำเนินการใช้โปรแกรมฯ ผ่านเกณฑ์ประสิทธิภาพของโปรแกรมฯ หรือไม่
3. โปรแกรมส่งเสริมการสอนภาษาแบบธรรมชาติสำหรับครูอนุบาลโดยใช้วิธีการไตร่ตรองสารนิทัศน์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นต้องมีส่วนประกอบและสาระสำคัญอย่างไร จึงจะทำให้ครูพัฒนาการสอนภาษาแบบธรรมชาติ

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นที่ 1. เตรียมการ ศึกษาข้อมูลพื้นฐานเพื่อการพัฒนาโปรแกรมฯ โดยการประมวลความรู้ แนวคิด ทฤษฎี หลักการ จากเอกสาร งานวิจัย และวรรณคดีที่เกี่ยวข้อง และการพิจารณาความเหมาะสมในการนำมาใช้กับโรงเรียนและครูอนุบาลที่เป็นกรณีศึกษา

ขั้นที่ 2. สร้างโปรแกรม ฯ นำข้อมูลจากขั้นที่ 1 มาเป็นกรอบแนวคิดเพื่อดำเนินการร่างโปรแกรมฯ ซึ่งประกอบด้วยแนวคิด หลักการ ความมุ่งหมาย เนื้อหา กระบวนการเรียนรู้ การดำเนินการใช้โปรแกรมฯ และการประเมินผล

ขั้นที่ 3. ทดลองใช้โปรแกรม ฯ ผู้วิจัยได้ดำเนินการในเรื่องการเลือกกรณีศึกษา การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การดำเนินการทดลองและการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ และการนำเสนอข้อมูล

ขั้นที่ 4. ปรับปรุงโปรแกรมฯ ผู้วิจัยนำผลการทดลองใช้โปรแกรมฯ มาพิจารณาปรากฏว่าผ่านตามเกณฑ์ประสิทธิภาพของโปรแกรมฯ จึงดำเนินการนำข้อมูลที่ได้รับระหว่างการทดลอง มาปรับปรุงแก้ไขโปรแกรมฯ ให้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น และนำเสนอโปรแกรมฯ ฉบับสมบูรณ์

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการทดลองใช้โปรแกรมฯ มีดังนี้

1.1 หลังการใช้โปรแกรมฯ ครูทุกคนมีพฤติกรรมการสอนที่สะท้อนหลักการสอนภาษาแบบธรรมชาติทั้ง 8 ด้านอยู่ในระดับ 3 ขึ้นไปทุกรายการ

1.2 ครูทุกคนมีพฤติกรรมการสอนที่สะท้อนหลักการสอนภาษาแบบธรรมชาติ สูงขึ้นอย่างน้อยหนึ่งระดับใน 16 รายการจาก 20 รายการ เมื่อเปรียบเทียบผลการประเมินในระยะเริ่มการปฏิบัติงานกับหลังการใช้โปรแกรมฯ

1.3 หลังการใช้โปรแกรมฯ ครูและผู้บริหารทั้งหมดมีความพึงพอใจเกี่ยวกับการดำเนินการใช้โปรแกรมฯ อยู่ในระดับมาก

2. หลังการดำเนินการทดลอง ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้รับระหว่างการทดลองมาปรับปรุงแก้ไขโปรแกรมฯ ซึ่งโปรแกรมฯ ที่ปรับปรุงแล้ว ประกอบด้วย แนวคิด หลักการ ความมุ่งหมาย เนื้อหา การดำเนินการใช้โปรแกรมฯ และการประเมินผล การพัฒนาครูเริ่มจากระยะที่ 1 เตรียมการปฏิบัติงาน ระยะที่ 2 เริ่มการปฏิบัติงาน ระยะที่ 3 พัฒนางาน ระยะที่ 4 สรุปการปฏิบัติงาน กระบวนการเรียนรู้ของครูเริ่มจากการแลกเปลี่ยนประสบการณ์เดิมเกี่ยวกับการสอน การเก็บรวบรวมสารนิทัศน์ การไตร่ตรองสะท้อนความคิด การปฏิบัติที่สะท้อนการก่อรูปความรู้ความเข้าใจ ระยะเวลาที่ใช้ในโปรแกรมฯ ไม่ต่ำกว่า 24 สัปดาห์ ลักษณะเด่นของโปรแกรมฯ คือ เน้นให้ครูเป็นผู้สรรค์สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองและเรียนรู้ร่วมกันในกลุ่มชุมชนแห่งการเรียนรู้ นวัตกรรม การสอนภาษาแบบธรรมชาติ

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยมีประเด็นที่จะนำมาอภิปราย ดังนี้

1. การพัฒนาการสอน การเห็นคุณค่าการพัฒนาตนเอง

โปรแกรมส่งเสริมการสอนภาษาแบบธรรมชาติสำหรับครูอนุบาลโดยใช้วิธีการไตร่ตรองสารนิทัศน์นี้ นอกจากจะส่งเสริมการสอนภาษาแบบธรรมชาติในด้านพฤติกรรมการสอนภาษาแบบธรรมชาติที่สะท้อนถึงความรู้เกี่ยวกับหลักการสอนภาษาแบบธรรมชาติ 8 ด้าน ยังพบว่าสิ่งสำคัญที่โปรแกรมฯ ทำให้ครูได้รับการพัฒนาในแง่มุมต่างๆ ดังต่อไปนี้

1.1 ประสบการณ์ด้านการวิเคราะห์เชื่อมโยง

เนื่องจากการสอนภาษาแบบธรรมชาติเป็นนวัตกรรมเชิงปรัชญา โปรแกรมฯ จึงได้พยายามให้ครูได้ฝึกทักษะการวิเคราะห์เชื่อมโยง โดยนำหลักการทฤษฎีที่ได้เรียนรู้จากส่วนต่างๆ ของโปรแกรมฯ นำมาวิเคราะห์ การปฏิบัติการสอนของครู เมื่อสิ้นสุดการดำเนินโปรแกรมฯ ครูได้มองเห็นและเข้าใจลักษณะการใช้ปรัชญาเป็นฐาน และการใช้กิจกรรมเป็นฐาน มีประโยชน์ต่อการคิดสร้างสรรค์และทำความเข้าใจการสอนของครูได้มากยิ่งขึ้น พบว่าปรัชญาและการปฏิบัติเปรียบเหมือนการสะท้อนกลับไปมาระหว่างหลักการและกิจกรรม เนื่องจากการทำงานกับครูนั้นไม่สามารถเน้นไปที่ตัวปรัชญาหรือหลักการอย่างเดียวได้เลย ดูเหมือนจะเป็นการทำ ความเข้าใจที่ค่อนข้างยาก ไม่เป็นชีวิตจริง มีความเป็นนามธรรมสูง แต่เมื่อหันกลับมาพูดถึงกิจกรรม

ดูจะเป็นรูปธรรมในชีวิตการทำงานจริงมากกว่า เพราะครูจะมีความคิดพรั่งพร้อมเกี่ยวกับประสบการณ์ของการสอนอย่างมากมาย ซึ่งนำมาใช้ประโยชน์โดยให้ครูเริ่มต้นคิดทบทวนในสิ่งที่เราคุ้นเคยเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนการสอนต่างๆ ก่อน แล้วให้ครูค่อยๆ นำประสบการณ์กลับมาวิเคราะห์เชื่อมโยงกับหลักการภายหลัง ครูจะค่อยๆ เปลี่ยนแปลง เริ่มพบว่าตนเองต้องการศึกษาหรือทำความเข้าใจอะไรเพิ่มบ้าง และต่อไปเมื่อพูดถึงกิจกรรมครูจะมีกรอบของหลักการกำกับมากยิ่งขึ้น หรือถามตนเองมากยิ่งขึ้นว่าสิ่งที่ทำนั้นเพราะอะไร และเด็กได้อะไรจากกิจกรรมนั้น

“...ทำให้ค้นพบว่า การจัดกิจกรรมควรทำในรูปแบบใด ถึงจะตรงตามหลักการและสอดคล้องกับการเรียนภาษาของเด็ก ทำให้มั่นใจว่า สอนและจัดประสบการณ์ให้กับเด็กถูกต้องตามหลักการ”
(บันทึกครูชินาพร: ต.ค. 42)

จากหลักการที่ครูนำมาเป็นกรอบในการตัดสินใจในบริบทการสอน ส่งผลให้เห็นบทบาทของครูที่ตอบสนองการเรียนรู้อันของเด็กอย่างทันที่และเฉพาะหน้า (Teachable moment) ซึ่งเป็นลักษณะที่จำเป็นในการสอนแบบเด็กเป็นศูนย์กลางและการสอนภาษาแบบธรรมชาติ ตัวอย่างเช่น เด็กๆ ห้องครูนมรถกเถียงกันเรื่องหนังสือมาจากไหน ใครทำ ครูประเมินว่าเด็กมีความสนใจและเป็นจังหวะเหมาะที่จะสอดแทรกการสอนได้อย่างเป็นธรรมชาติ ครูจึงถามเด็กเพื่อจะนำนิทานเกี่ยวกับการทำหนังสือมาเล่าให้เด็กฟัง สะท้อนให้เห็นบทบาทของครูตามแนวการสอนภาษาแบบธรรมชาติที่จะตัดสินใจว่าอะไรเหมาะที่สุด ดีที่สุดในบริบทการสอนนั้นๆ

ดังนั้นการพัฒนาครูควรเป็นกระบวนการที่ดำเนินไปพร้อมกับการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียน ให้โอกาสครูสำรวจ ทดลอง สังเกตเก็บรวบรวมหลักฐานและนำมาคิดทบทวนวิเคราะห์เชื่อมโยงระหว่างหลักการและการปฏิบัติ อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งสอดคล้องกับฤมล เนียมหอม (2540) กล่าวว่ถ้าเรามุ่งเน้นเฉพาะกิจกรรมตามแนวการสอนภาษาแบบธรรมชาติ มากกว่าการฝึกคิดวิเคราะห์เพื่อเชื่อมโยงหลักการ จะส่งผลให้การนำไปใช้สอดคล้องกับหลักการค่อนข้างน้อย และ Newman and Church (1990) ; Gusky (1986 cite in Button, 1992) กล่าวว่ครูจะต้องมีโอกาสศึกษาทฤษฎีและทดลองนำไปใช้สอนในห้องเรียน ครูจะเห็นการเชื่อมโยงระหว่างความเชื่อและการปฏิบัติ มีโอกาสตรวจสอบสมมติฐานซึ่งอยู่บนพื้นฐานการสังเกต และจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนแปลงความเชื่อและการสอน

1.2 การเปลี่ยนแปลงเจตคติ ความเชื่อทางการสอน

สิ่งที่สำคัญยิ่งของความเปลี่ยนแปลงของครูอนุบาลจากการทดลองใช้โปรแกรมฯ นอกจากพฤติกรรมการสอน คือ เจตคติ และความเชื่อทางการสอน เมื่อสิ้นสุดการดำเนินการใช้โปรแกรมฯ ครูบางท่านมีเจตคติและความเชื่อทางการสอนที่เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น ซึ่งเป็นสิ่งที่สำคัญที่นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติของครู ซึ่งเจตคติและความเชื่อนั้นเกิดจากการที่ครูได้มีโอกาสสังเกตและเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบ เป็นสิ่งที่ทำให้เห็นผลของการสอนที่ครูปรับเปลี่ยนไปว่าเกิดขึ้นกับเด็ก หรือเด็กเปลี่ยนแปลงไปอย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น ตัวอย่างเช่น ก่อนการเข้าร่วมโปรแกรมฯ ครูเคยมีการใช้แบบฝึกสำหรับเด็กอนุบาลมาก่อน เมื่อเริ่มเข้าโปรแกรมฯ ครูยังไม่แน่ใจในหลักการสอนมากนัก ยังคงเป็นห่วงเรื่องเนื้อหากังวลว่าเด็กจะไม่ได้รับความรู้ แต่ครูก็พยายามนำกิจกรรมและสิ่งที่ได้เรียนรู้จากโปรแกรมฯ ไปทดลองสอน ครูจึงสังเกตเห็นว่าเด็กมีความสุขในการเรียน มีความกระตือรือร้น แสดงความสนใจในกิจกรรมต่างๆ รักการอ่านหนังสือมากขึ้น และบางคนสามารถประดิษฐ์การเขียนและอ่านหนังสือได้จากความเข้าใจของเด็ก ทำให้ครูมีความเชื่อที่เปลี่ยนแปลงไป หรือเป็นการยืนยันความเชื่อทางการสอนที่สอดคล้องกับพัฒนาการของเด็กให้มั่นคงมากยิ่งขึ้น ดังตัวอย่างบันทึกของครู ดังนี้

"...ข้าพเจ้าได้รับปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการสอนหลายอย่าง และล่าสุดที่เห็นชัดเจนคือ จากที่ข้าพเจ้าเคยให้นักเรียนได้ทำแบบฝึกเขียนตามรอยประตามความพอใจของเด็ก ข้าพเจ้าไม่แน่ใจว่าจะขัดแย้งกับหลักการสอนภาษาแบบธรรมชาติอย่างไร แต่หลังจากเข้าโปรแกรมนี้ก็เข้าใจว่าแม้จะไม่ได้บังคับหรือเขียนนอกเวลาก็เป็นสิ่งที่ไม่เหมาะสม เนื่องจากเด็กไม่ได้เขียนเพื่อสื่อความหมายและไม่มีจุดมุ่งหมายในการใช้จริง ข้าพเจ้าจึงเลิกใช้แบบฝึกเขียนอย่างเด็ดขาด..." (จากบันทึกของครูอรวรรณ 5 ต.ค. 2542)

จากบันทึกดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงการทำความเข้าใจซึ่งอยู่บนพื้นฐานของการสังเกตเด็กอย่างเป็นระบบทำให้ครูเห็นศักยภาพของเด็กที่พัฒนาอย่างเต็มที่ ถ้าได้รับการส่งเสริมและการปฏิบัติที่เหมาะสม และครูที่เข้าร่วมโปรแกรมฯ ยังกล่าวถึงศักยภาพของเด็กว่า เด็กที่ไม่เคยแสดงออกเลย วันหนึ่งเขาอาสาจะเล่าเรื่อง ครูก็กลัวว่าเด็กจะไม่สามารถทำได้ แต่ปรากฏว่าเด็กมีความสามารถเมื่อมีโอกาสได้แสดงศักยภาพของตนเอง จากการสังเกตพัฒนาการของเด็กทำให้ครูสามารถยืนยันความเชื่อของการสอนที่สอดคล้องกับพัฒนาการการรู้หนังสือให้หนักแน่นมากยิ่งขึ้น

2. การพัฒนาการสอนของตนเอง และกลุ่มชุมชนแห่งการเรียนรู้

"...จากการเข้าร่วมโปรแกรมฯ นี้ ทำให้ทีมงานมีการปรึกษาและการเสนอข้อคิดเห็นแก่กัน แลกเปลี่ยนความรู้และการจัดกิจกรรมที่สะท้อนการเรียนรู้ภาษาตามธรรมชาติของเด็ก ได้ เห็นถึงการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้จริงๆ" (จากบันทึกของครูชินาพร ค.ค. 2542)

การพัฒนาโปรแกรมส่งเสริมการสอนภาษาแบบธรรมชาติสำหรับครูอนุบาลโดยใช้วิธีการไตร่ตรองสารนิทัศน์นี้ อาศัยแนวคิดของการทำงานและการเรียนรู้ร่วมกันในกลุ่มชุมชนแห่งการเรียนรู้ ซึ่งสมาชิกในกลุ่มประกอบด้วยผู้ดำเนินการใช้โปรแกรมฯ ผู้นิเทศก์ และครู ซึ่งจากการสังเกต สัมภาษณ์ เก็บรวบรวมหลักฐานต่างๆ เพื่อประเมินการสอนของครู ทำให้เห็นลักษณะที่หลากหลายตามธรรมชาติของความแตกต่างระหว่างบุคคลที่มีความต้องการ ความสนใจ และมีประสบการณ์ที่ต่างกัน ซึ่งมีประโยชน์ในการเรียนรู้ร่วมกันในกลุ่มชุมชนแห่งการเรียนรู้คือ การแบ่งปันแลกเปลี่ยนประสบการณ์หรือความหมายของตนเองให้กับสมาชิก การช่วยเหลือ อภิปราย ปัญหา และครูที่เริ่มรับนวัตกรรมการสอนภาษาแบบธรรมชาติจะสามารถเรียนรู้จากการสื่อสาร แลกเปลี่ยน หรือมีปฏิสัมพันธ์กันในกลุ่มเพื่อนครู หรือครูที่เป็นต้นแบบ ความรู้จะสอดแทรกอยู่ใน การแลกเปลี่ยนความหมายนั้น นำมาสร้างความเข้าใจหรือความสัมพันธ์เป็นความหมายของตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีวิวัฒนาการเชิงสังคมของ Vygotsky (Helm, Beneke, and Steinheimer, 1998) กล่าวว่าการเรียนรู้เป็นการเปลี่ยนแปลงที่ต่อเนื่อง ผู้เรียนจะผ่านช่วงระหว่างระดับพัฒนาการที่เป็นจริงที่ผู้เรียนสามารถปฏิบัติได้ ผ่าน Zone of Proximal Development คือ สิ่งที่ผู้เรียนสามารถปฏิบัติได้ในบางครั้ง ไม่ได้ในบางครั้ง หรือสามารถทำได้หากได้รับความช่วยเหลือจากผู้อื่น ไปสู่ระดับพัฒนาการที่เต็มศักยภาพซึ่งเป็นความรู้หรือทักษะใหม่ ที่เป็นจริงได้ในอนาคตอันใกล้ ซึ่งสิ่งที่จะช่วยเหลือในการเรียนรู้ผ่าน Zone of Proximal Development คือปฏิสัมพันธ์แบบ Scaffolding เช่นเดียวกับโปรแกรมฯ ที่ได้พยายามส่งเสริม ปฏิสัมพันธ์และประสบการณ์การเรียนรู้ที่เป็นเหมือนสะพานหรือ Scaffolding เชื่อมต่อระหว่างความสามารถที่ทำได้กับ ศักยภาพที่ใกล้จะมาถึงของครู พบว่าระดับความสามารถของครูที่แตกต่างกัน มีผลทำให้ครูที่รับนวัตกรรมได้เรียนรู้ ได้รับความช่วยเหลือ คำแนะนำ หรือเห็นแบบอย่างจากครูต้นแบบหรือครูที่มีระดับความสามารถและมีประสบการณ์มากกว่า ได้รับคำแนะนำความช่วยเหลือจากผู้นิเทศก์ นอกจากการช่วยเหลือ ครูยังมีการสนทนากับตนเองในการไตร่ตรองการเรียนรู้ ซึ่งมีผลทำให้ครูพัฒนาตนเองและยกระดับการสอนได้รวดเร็วขึ้นจนถึงขีดสุดของพัฒนาการของตนเองโดยการร่วมมือในกลุ่มชุมชนแห่งการเรียนรู้ระหว่าง 2 โรงเรียน แม้ครูที่เข้าร่วมโปรแกรมฯ จะเพิ่งรับนวัตกรรม

ก็พบว่าสามารถพัฒนาตนเองได้ดีเช่นกันด้วยแนวคิดและหลักการการพัฒนาของโปรแกรมฯ แม้ครูจะไม่มีพื้นฐานการสอนภาษาแบบธรรมชาติมาก่อน

การพัฒนาตนเองในกลุ่มชุมชนแห่งการเรียนรู้ จึงเป็นการสรรค์สร้างความรู้ด้วยตนเอง ครูไม่ได้เป็นฝ่ายปฏิบัติตามผู้บริหาร หรือผู้บังคับ หรือทำตามกันไปเท่านั้น และผู้บังคับก็เป็นผู้แสวงหา เชื่อมโยงการเรียนรู้ เช่นเดียวกัน

“ ...ข้าพเจ้ามองว่างานวิจัยนี้ให้โอกาสในการพัฒนาตนเองไปพร้อมกับคณะครูทุกคน และบทบาทสำคัญที่มีส่วนสนับสนุนงานวิจัยคือ เป็นกัปตันเรือหมายถึง ความรับผิดชอบต่อผลที่จะเกิด เป็นมัคคุเทศก์ หมายถึง การสนับสนุน อำนวยความสะดวกเป็นนางฟ้าคุ้มครอง หมายถึง การให้กำลังใจ(ทั้งผู้วิจัยและครู) เป็นนักโบราณคดี หมายถึง การเก็บร่องรอยหลักฐานต่างๆ มาวิเคราะห์และสรุป...” (บันทึกของผู้มีเทศกร.ร.สุทธเกษม: ต.ค.42)

นอกจากนี้ การเรียนรู้ร่วมกันในกลุ่มชุมชนแห่งการเรียนรู้ทำให้เกิดการวิพากษ์ ครูสามารถรับฟังการวิจารณ์การสอนของตนเอง ร่วมวิจารณ์การสอนของผู้อื่นอย่างเสมอภาคเพื่อการพัฒนา เกิดการยอมรับเคารพในตนเองมากขึ้น เปิดใจรับทั้งข้อดีและสิ่งที่ต้องแก้ไข เป็นการดีเพื่อก่อในบรรยากาศที่มั่นใจไม่กลัวผิด ในทุกครั้งที่มีการประชุมกลุ่มร่วมกันระหว่าง 2 โรงเรียน จะเกิดประเด็นที่น่าสนใจในการอภิปรายและก่อให้เกิดแนวทางหรือข้อตกลงร่วมกันเพื่อนำไปพัฒนาการสอนของแต่ละโรงเรียนทุกครั้งไป และครูก็เกิดความกระตือรือร้นที่จะนำความรู้ และสิ่งที่ได้รับไปทดลองใช้ และยังมีการร่วมกลุ่มกันในระดับชั้นเดียวกันบ้าง หรือในกลุ่มที่เลือกหัวข้อเดียวกันบ้างเพื่อประชุมปรึกษาหารือโดยครูริเริ่มกันเองอย่างเป็นระบบมากขึ้น และนำผลที่ได้จากการนำแนวทางไปดำเนินการนั้น กลับมาแลกเปลี่ยนกัน และเกิดการไตร่ตรองมีการปรับเปลี่ยนวัตถุประสงค์ของการพัฒนาเป็นระยะ เสมือนวงล้อของกระบวนการเรียนรู้ที่พัฒนาไปไม่หยุดนิ่ง

3. แนวคิดการพัฒนาครู และแนวคิดการปฏิรูปวิชาชีพครู

ปัจจุบันแนวคิดการพัฒนาครูอย่างต่อเนื่องและการแสดงผลการพัฒนาที่สามารถตรวจสอบคุณภาพได้เป็นที่สนใจของครูและองค์กรต่างๆ อย่างยิ่ง เนื่องจากกระแสความเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาที่สำคัญ คือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย 2540 ได้ให้ความสำคัญในการปฏิรูปการศึกษา โดยจัดให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาของชาติ และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้ระบุให้มีระบบการประกันคุณภาพ และมีการกำหนดมาตรฐานวิชาชีพ ออกและเพิกถอนใบประกอบวิชาชีพ การปฏิรูปวิชาชีพครูจึงถือเป็นภารกิจสำคัญต่อการปฏิรูป

การศึกษา ดังนั้น เจ็ดข้อที่สำคัญคือการพัฒนาครูประจำการอย่างมีระบบและเข้มแข็ง ซึ่งโปรแกรมส่งเสริมการสอนภาษาแบบธรรมชาติสำหรับครูอนุบาลโดยใช้วิธีการไตร่ตรองถารนิทัศน์ อาศัยแนวคิดและหลักการพัฒนาครูเพื่อมุ่งพัฒนาครูประจำการให้รู้สึกรว่าการจัดการศึกษาเป็นการสร้างสรรค์ของครูมากกว่าการปฏิบัติตาม ให้ครูเห็นวงจรของการพัฒนาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต เน้นกระบวนการเรียนรู้ของครูเพื่อการพัฒนาแบบยั่งยืน จากการพิจารณาความสนใจของครู ในกระแสปัจจุบัน ความเป็นไปได้ในการปฏิบัติและการตอบสนองการปฏิรูปการศึกษา จึงทำให้เห็นประเด็นที่สำคัญของแนวทางการพัฒนาครูในโปรแกรมฯ ที่สอดคล้องกัน ดังนี้

3.1 การปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ และการปฏิรูปกระบวนการพัฒนาครู

ในขณะที่มีกระแสการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ โดยปรับให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง การเรียนรู้ ปรับบทบาทครูจากผู้สั่งสอนถ่ายทอดความรู้มาเป็นผู้อำนวยความสะดวก ช่วยเหลือ ชี้นำ สนับสนุน ส่งเสริมให้ผู้เรียนเป็นผู้สร้างองค์ความรู้

“ความภูมิใจสูงสุด คือสามารถเปลี่ยนบทบาทตนเองจากครูผู้สอนเป็นผู้ให้คำแนะนำ มีผลที่บังเกิดกับเด็กตามมาก็คือ เด็กมีความสุข ความกระตือรือร้น สร้างผลงาน คิดเป็น ทำเป็น วางแผนเป็น”
(บันทึกครูดวงฤทัย : ต.ค.42)

ความคาดหวังที่ให้ครูสามารถปรับบทบาทและมีการพัฒนาการสอนในขั้นสูง จึงเกิดขึ้น โดยที่ครูเองก็ไม่เคยเรียนรู้แบบเดียวกับที่เราต้องการให้เด็กเรียนรู้ ดังนั้นสิ่งที่ควรพิจารณาคือ วิธีการให้การศึกษาคูที่ทำงานอยู่ นี้ ถือได้ว่าเป็นการเตรียมครูให้สามารถตอบสนองการปฏิรูปการเรียนรู้ได้หรือไม่ เนื่องจากการสอนภาษาแบบธรรมชาติเน้นให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองตามการสร้างสรรค์ปัญญาอย่างหลากหลายในบริบทชีวิตจริง ซึ่งเป็นนวัตกรรมที่สอดคล้องกับการปฏิรูปการเรียนรู้ การให้การศึกษาแก่ครูจึงเน้นการไตร่ตรองสะท้อนความคิด ซึ่งจะช่วยสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่าความพยายามในการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ จะไม่ประสบความสำเร็จได้เลยถ้าไม่มีการปฏิรูปกระบวนการพัฒนาครูให้สอดคล้องและตอบรับกัน ไม่ว่าจะพัฒนาด้วยรูปแบบใด ควรจะมีลักษณะที่ครูเป็นผู้ปฏิบัติและร่วมเรียนรู้แบบลงมือกระทำ ส่งเสริมการสร้างสรรควิถีทางใหม่ของการคิดและการสอน ไม่ใช่สามารถปฏิบัติตามได้เท่านั้น ซึ่งจะนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงสังคมอย่างมีความหมาย มากกว่าเป็นผู้รับความรู้จากการถ่ายทอด (passive) จากลักษณะที่ให้ครูมาฟังบรรยาย การอภิปราย อาจมีทั้งแผนภูมิ วิดีทัศน์ แม้ว่าเนื้อหาวิธีการของวิทยากรจะน่าสนใจเพียงใดก็ตาม เมื่อครูกลับไปทำงาน

ก็ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงความรู้ ทักษะ ความเชื่อของครูมากนัก การพัฒนาคุณลักษณะนี้จึงไม่ได้ทำให้ครูเปลี่ยนแปลงบทบาทหรือมีการพัฒนาขั้นสูงตามที่คาดหวังไว้ได้เลย

3.2 การประกันคุณภาพ ใบประกอบวิชาชีพ และการพัฒนาคุณภาพครูแบบยั่งยืน

การยกมาตรฐานวิชาชีพครูให้เป็นวิชาชีพชั้นสูง มีการพิจารณากว้างไกล ใบประกอบวิชาชีพครู เนื่องจากต้องการพัฒนาครูให้เป็นครูมืออาชีพ เพื่อครูจะได้ ประเมิน ปรับปรุงตนเองอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาคุณภาพของตนเอง และเพื่อเป็นหลักประกันคุณภาพการจัดการศึกษา เช่นเดียวกับกับโปรแกรมส่งเสริมการสอนภาษาแบบบูรณาชาติสำหรับครูอนุบาลโดยใช้วิธีการไตร่ตรองดาราณิกัสน์ ได้ส่งเสริมการประเมิน ปรับปรุง พัฒนาคุณภาพของตนเอง พยายามให้ครูเห็นวงจรที่ต่อเนื่องของการพัฒนาตลอดชีวิตหรือตลอดการทำงานวิชาชีพครู นำไปสู่การพัฒนาวิชาชีพครูแบบยั่งยืน โดยใช้ยุทธวิธีที่ทำให้ครูเข้าใจตนเอง เข้าใจการทำงานของตนเองมากขึ้น ว่า "เราเป็นใคร กำลังทำอะไร เพราะอะไร เพื่ออะไร ผลเป็นอย่างไร และสิ่งที่จะต้องทำต่อไปคืออะไร" เพราะถ้าสังคมคาดหวังให้ครูเป็นครูมืออาชีพ ความเข้าใจตนเองและการสอนจะเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ครูรู้สึกว่าการจัดการศึกษาของครู เป็นการรังสรรค์การสอนอย่างหลากหลายตามความเชื่อและปรัชญาของครูในบริบทสังคมและชีวิตจริง ไม่ใช่การปฏิบัติตามแผนการจัดประสบการณ์ที่กำหนดให้เท่านั้น หรือทำๆ ตามกันไป โดยไม่ได้ตระหนักว่าตัวเรา เด็กของเรา บริบทสังคมของเราเป็นอย่างไร

"...ครูไม่ได้ทำหรือสอนเพียงเพราะผู้บังคับหรือผู้บริหารสั่ง และจากการไตร่ตรองระหว่างกรอกคะแนนในแบบประเมินการสอน โอกาสในการ Mentor ครู ช่วยชี้ว่าครูสามารถตอบคำถามทำอะไร ทำอย่างไรและทำเพื่ออะไร..."(บันทึกผู้นิเทศฯ.ร.สุโขทัย: ต.ค.42)

การพัฒนาครูแบบยั่งยืน ไม่ว่าครูจะมีความเชื่อทางการสอนอย่างไร อาจจะเลือกรับนวัตกรรมต่างๆ เพื่อเป็นทางเลือกการจัดการศึกษาให้ดีขึ้น อย่างไรก็ตาม สิ่งสำคัญคือความตระหนักและความเข้าใจสิ่งที่เราเป็น จะช่วยให้ครูชัดเจน มีแนวทางในการพัฒนาการสอนอย่างต่อเนื่องโดยการทำ ความเข้าใจตนเองอยู่เสมอ เช่นเดียวกับโปรแกรมฯ ที่ให้ครูประเมินตนเองเพื่อทำความเข้าใจตนเองในขั้นต้น และมีแนวทางและแรงจูงใจในการปรับปรุงตนเองต่อไป

ดังนั้น การที่ครูจะประเมินตนเองเพื่อนำไปสู่การประกันคุณภาพครูได้นั้น จะต้องมีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ ซึ่งลักษณะของเครื่องมือที่ใช้ประเมินเป็นสิ่งสำคัญที่จะเป็นกลไก

ให้ครูได้มีทิศทางของตนเอง เครื่องมือในโปรแกรมฯ เกิดจากแนวคิดความสัมพันธ์ของการไตร่ตรองสะท้อนความคิดกับแรงจูงใจภายใน จึงสนับสนุนให้มีการประเมินตนเอง กระตุ้นให้ครูกคิดเกี่ยวกับการสอน ซึ่งพบว่ามีประโยชน์ในแง่ที่ครูสามารถระบุนความสนใจ สิ่งที่ต้องการพัฒนาสิทธิในการปรับปรุงตนเอง ได้แนวทางในการปรับปรุงจากตัวบ่งชี้ของเครื่องมือที่นำไปปฏิบัติได้จริง แนวทางในการเก็บหลักฐานเพื่อนำมาวิเคราะห์เพื่อสร้างความเข้าใจ ดังตัวอย่างคำกล่าวของครู ที่สะท้อนให้เห็นผลจากการประเมินตนเองโดยมีหลักการเป็นแนวทาง เพิ่มและปรับองค์ความรู้ทางการสอนให้ครูชัดเจนมากยิ่งขึ้น และยิ่งขึ้นด้วยตนเอง

ครูอุษมา กล่าวหลังจากการประเมินสรุปโครงการว่า “เมื่อก่อนเคยอบรมมา ก็บอกว่าการสอนภาษาแบบธรรมชาติ ต้องให้เด็กมีส่วนร่วมนะ เราก็มีส่วนร่วมอะไร ก็ให้จัดบอร์ด นำผลงานมาติด แล้วก็ต้องเขียนให้เด็กเห็น แบบรู้เป็นส่วนๆ นะ แต่เนี่ยะ (หมายถึงคู่มือการประเมิน) ช่วยให้เข้าใจมากขึ้น อย่างการให้เด็กมีส่วนร่วมเนี่ย ทำไปเพราะอะไร หลักการนี้เป็นอย่างไร ทำอย่างไร แบบเห็นความต่อเนื่อง และเห็นภาพรวมว่ามันมายังไง เป็นยังไง เพราะอะไร ช่วยให้พี่เข้าใจมันได้ดีขึ้นมากๆเลย”

(บันทึกภาคสนาม : 4ต.ค.42)

นอกจากนี้ การจัดระบบหลักฐานในพอร์ทัลไฟล์โอยังแสดงให้เห็นการพัฒนาการสอนของตนเองอย่างมีความหมาย เห็นคุณภาพที่ปรับเปลี่ยนเพิ่มพูนขึ้นโดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสบการณ์และความชำนาญตลอดเวลา จากข้อมูลการพัฒนาการสอนที่เห็นเป็นรูปธรรม สามารถนำไปใช้แลกเปลี่ยนกับเพื่อนครู สามารถนำไปใช้ในการตรวจสอบคุณภาพของการสอนได้ สำหรับผู้บริหาร หรือผู้ปกครอง หรือหน่วยงานที่ต้องการดูร่องรอยของการพัฒนาการสอน สอดคล้องกับนฤมล นุสนิม (2542) กล่าวว่า ลักษณะของครูมืออาชีพ ต้องประเมินผลการปฏิบัติงานของตนเอง ตั้งเคราะห์ปรับปรุง รวบรวมงานอย่างเป็นระบบ เพื่อให้เห็นการพัฒนางานที่สามารถแสดงผลตรวจสอบได้

3.3 การสร้างเครือข่ายครูต้นแบบ ระดับคุณภาพครู และการวิจัยในชั้นเรียน

ปัจจุบันมีกระแสการสร้างครูต้นแบบสำหรับนำไปสู่การปฏิรูปการเรียนรู้ โดยคัดเลือกแม่แบบในการถ่ายทอดกระบวนการเรียนการสอนให้แก่ครูทั่วประเทศ โดยคัดเลือกครูแกนนำเข้ารับการปรับกระบวนการเรียนการสอนใหม่ เมื่อผ่านการประเมินแล้วกลับไปสร้างเครือข่าย (สถานปฏิรูป, 2542) จากการวิจัยในครั้งนี้ได้ให้ความสำคัญของเครือข่ายในการเผยแพร่การสอนเช่นกัน กอปรกับลักษณะการเผยแพร่นวัตกรรมการสอนภาษาแบบธรรมชาติ ก็มีการรวมกลุ่มครู

และโรงเรียนที่สนใจนำไปใช้ มีโรงเรียนต้นแบบเกิดขึ้นในกลุ่มชุมชนแห่งการเรียนรู้การสอนภาษาแบบธรรมชาติ มีองค์กร หน่วยงานต่างๆ นำบุคลากร ครู นิสิต มาดูงานมากมาย ซึ่งผู้วิจัยสังเกตเห็นว่าเป็นกลไกสำคัญที่ต้องการการพัฒนาที่สูงขึ้น เพื่อเป็นต้นแบบให้กับวงการการศึกษาต่อไป

การพัฒนาครูต้นแบบในโปรแกรมฯ จึงมุ่งไปที่ครูประจำการที่มีความเชี่ยวชาญ สามารถปรับการสอนให้สอดคล้องกับความต้องการเด็กรายบุคคล (การสอนแบบเด็กเป็นศูนย์กลาง) เพื่อการศึกษานวัตกรรมอย่างลุ่มลึกต่อไป โปรแกรมฯ ได้ดำเนินการพัฒนาครูประจำการโดยอย่างต่อเนื่องบนพื้นฐานการเรียนการสอนจริง (On the job training) เพราะการเรียนรู้ที่ดำเนินไปกับการจัดการเรียนการสอนเป็นสถานการณ์จริง และอยู่ในบริบทสามารถเชื่อมโยงสิ่งที่เรียนรู้กับการปฏิบัติ อีกทั้งยังสังเกตเห็นการพัฒนาของงานประจำที่ทำอยู่ และความต้องการกระบวนการของการทำวิจัยในชั้นเรียน เนื่องจากการคำนึงถึงคุณลักษณะของครูต้นแบบควรจะเป็นอย่างไร ได้รับการพัฒนาและการประเมินอย่างไร ความคาดหวังให้ครูสามารถพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง การรู้จักวิเคราะห์ตนเอง ปรับปรุง เก็บหลักฐานอย่างเป็นระบบ และระบบการประเมินตนเอง ในโปรแกรมฯ ได้กำหนดเกณฑ์การพัฒนาเป็นตัวบ่งชี้ ที่เป็นนิยามเชิงปฏิบัติการ แต่ไม่ใช่ว่าครูจะประเมินตนเองได้ตามใจ แต่ต้องแสดงยืนยัน และเชื่อมโยงให้ได้ว่าทำไมตนจึงได้คะแนนเท่านั้น หรือการมีระบบให้ผู้มีหน้าที่ประเมินร่วมด้วย แต่ไม่ใช่การตรวจสอบหรือจับผิด แต่เพื่อให้มีการตรวจสอบความเข้าใจเกณฑ์และความเที่ยงของการให้คะแนน และส่งผลให้เกิดกระบวนการการนิเทศครูโดยมีประเด็นที่จะพิจารณาร่วมกัน การวิจัยในชั้นเรียนจึงเป็นวิธีการที่ช่วยเหลือทำให้ครูสามารถพัฒนาตนเองจนเป็นมาตรฐาน ตรวจสอบได้ และมีความน่าเชื่อถือ อันจะเป็นประโยชน์ต่อไปในการประกันว่าครูมีคุณลักษณะเป็นครูต้นแบบหรือการปรับระดับคุณภาพวิชาชีพครู ตามที่คุรุสภาได้กำหนดระดับคุณภาพครู 5 ระดับ ได้แก่ ครูปฏิบัติการ ครูชำนาญการ ครูเชี่ยวชาญ ครูเชี่ยวชาญพิเศษ ครูผู้ทรงคุณวุฒิ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำไปใช้

1.1 แม้ว่าโปรแกรมนี้จะทดลองกับกรณีศึกษาที่มีความเฉพาะดังกล่าว แต่แนวคิด และกิจกรรมที่นำเสนอ ก็เป็นสิ่งที่ครูอนุบาลในบริบทอื่นสามารถเรียนรู้ได้ เพราะถ้าศึกษาโปรแกรมฯ จนเกิดความเข้าใจ จะพบว่าโปรแกรมฯ เน้นวิธีการเรียนรู้มากกว่าเนื้อหา เน้นการ

พัฒนาตนเองไปตามเป้าหมายของครูแต่ละคน ดังนั้นโปรแกรมฯ นี้จะนำไปใช้ได้ดีกับครูในกลุ่มอื่นๆ ด้วย

1.2 โปรแกรมส่งเสริมการสอนภาษาแบบธรรมชาติสำหรับครูอนุบาลโดยใช้วิธีการไตร่ตรองสารนิทัศน์ จะมีประโยชน์อย่างมากสำหรับผู้สนใจเกี่ยวกับความเคลื่อนไหวของการประกันคุณภาพ เนื่องจากโปรแกรมนี้อาศัยลักษณะของการพัฒนาครูประจำการอย่างต่อเนื่องบนพื้นฐานของการปฏิบัติงานจริง มีการประเมินตนเอง และเก็บรวบรวมหลักฐานเพื่อเป็นร่องรอยการพัฒนาการสอนจัดระบบเป็นแฟ้มที่เน้นการบันทึกของครูเพื่อยืนยันการเรียนรู้ ซึ่งโปรแกรมฯ ที่ได้จัดทำขึ้นเพื่อช่วยในการกำหนดแนวปฏิบัติที่ชัดเจนเป็นระบบเสนอแนะวิธีการกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้ผู้ใช้สามารถศึกษาทำความเข้าใจและปฏิบัติตามได้โดยง่าย

1.3 ผู้ที่จะนำโปรแกรมฯ ไปใช้ จะต้องมีการแสดงความน่าเชื่อถือของข้อมูลในกิจกรรมการประเมินตนเอง และการประเมินการสอนโดยผู้สังเกต ซึ่งต้องอาศัยกระบวนการตรวจสอบความเที่ยงตรงระหว่างผู้ประเมินเพื่อแสดงความน่าเชื่อถือของข้อมูล ควรทำความเข้าใจร่วมกันและทดลองนำเกณฑ์ทุกเกณฑ์ไปใช้ เพื่อให้มีการตีความถูกต้องและสอดคล้องกันมากที่สุด

1.4 ผู้ที่จะนำโปรแกรมฯ ไปใช้ สมควรอย่างยิ่งที่จะต้องมีความเชื่อในแนวคิดของโปรแกรมฯ และวิธีการไตร่ตรองสารนิทัศน์ และเปิดใจใฝ่รู้ ยอมรับนับถือความสามารถของครูเรียนรู้ร่วมกันในกลุ่มชุมชน และควรมีความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับการสอนภาษาแบบธรรมชาติจะทำให้การดำเนินโปรแกรมมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

1.5 แม้ว่าโปรแกรมฯ ได้กำหนดระดับพัฒนาการครูที่สามารถเข้าร่วมโปรแกรมฯ ควรผ่านเกณฑ์การสอนแบบเด็กเป็นศูนย์กลางก่อนนั้น โปรแกรมฯ ได้นำเสนอแนวทางและวิธีการประเมินที่ชัดเจนโดยปรับจากเครื่องมือที่มีความน่าเชื่อถือ แต่หากครูที่มีระดับการสอนไม่ถึงเกณฑ์ดังกล่าว โปรแกรมฯ ยังได้นำเสนอแนวทางการทบทวนและการเตรียมการครูก่อนการรับนวัตกรรมไว้ ซึ่งสามารถยืดหยุ่นขยายเวลาออกไปตามความเหมาะสมของครู

1.6 โปรแกรมฯ เน้นการเรียนรู้ร่วมกันในกลุ่มชุมชนแห่งการเรียนรู้ ซึ่งทำให้เห็นความสำคัญของการมีกลุ่มสนับสนุน ดังนั้นการนำไปใช้ควรรวมกลุ่มกันอย่างน้อย 2 โรงเรียนจะทำให้การเรียนรู้และการพัฒนามีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เพราะการแลกเปลี่ยนและการมีกลุ่มสนับสนุนทางวิชาการซึ่งกันและกัน ครูจะมีความกระตือรือร้นในการนำสิ่งที่เรียนรู้ไปปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง

กลุ่มอื่นๆด้วย และถึงแม้โปรแกรมฯจะทดลองใช้กับกลุ่มครู 2 โรงเรียน 17 คน เนื่องจากเป็น ลักษณะธรรมชาติของกลุ่มชุมชนแห่งการเรียนรู้กลุ่มนี้ และข้อจำกัดในการเก็บรวบรวมข้อมูลของผู้วิจัย แต่สามารถนำโปรแกรมฯนี้ไปใช้กับกลุ่มชุมชนแห่งการเรียนรู้ที่มีขนาดใหญ่กว่าได้ หากผู้ดำเนินการใช้โปรแกรมฯ ฝึกสมาชิกให้รู้บทบาทของตนอย่างชัดเจน

1.2 โปรแกรมส่งเสริมการสอนภาษาแบบธรรมชาติสำหรับครูอนุบาลโดยใช้วิธีการ ไตร่ตรองสารนิทัศน์ จะมีประโยชน์อย่างมากสำหรับผู้ที่สนใจเกี่ยวกับความเคลื่อนไหวของการ ประกันคุณภาพ เนื่องจากโปรแกรมนี้อาศัยลักษณะของการพัฒนาครูประจำการอย่างต่อเนื่องบนพื้นฐานของการปฏิบัติงานจริง มีการประเมินตนเอง และเก็บรวบรวมหลักฐานเพื่อเป็นร่องรอยการพัฒนาการสอนจัดระบบเป็นแฟ้มที่เน้นการบันทึกของครูเพื่อยืนยันการเรียนรู้ ซึ่งโปรแกรมฯ ที่ได้จัดทำขึ้นเพื่อช่วยในการกำหนดแนวปฏิบัติที่ชัดเจนเป็นระบบเสนอแนะวิธีการกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้ผู้ใช้สามารถศึกษาทำความเข้าใจและปฏิบัติตามได้โดยง่าย

1.3 ผู้ที่จะนำโปรแกรมฯไปใช้ จะต้องมีการแสดงความน่าเชื่อถือของข้อมูลในกิจกรรมการประเมินตนเอง และการประเมินการสอนโดยผู้สังเกต ซึ่งต้องอาศัยกระบวนการตรวจสอบความเที่ยงตรงระหว่างผู้ประเมินเพื่อแสดงความน่าเชื่อถือของข้อมูล ควรทำความเข้าใจร่วมกันและทดลองนำเกณฑ์ทุกเกณฑ์ไปใช้ เพื่อให้มีการตีความถูกต้องและสอดคล้องกันมากที่สุด

1.4 ผู้ที่จะนำโปรแกรมฯ ไปใช้ สมควรอย่างยิ่งที่จะต้องมีความเชื่อในแนวคิดของโปรแกรมฯ และวิธีการไตร่ตรองสารนิทัศน์ และเปิดใจใฝ่รู้ ยอมรับนับถือความสามารถของครูเรียนรู้ร่วมกันในกลุ่มชุมชน และควรมีความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับการสอนภาษาแบบธรรมชาติจะทำให้การดำเนินโปรแกรมมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

1.5 แม้ว่าโปรแกรมฯ ได้กำหนดระดับพัฒนาการครูที่สามารถเข้าร่วมโปรแกรมฯ ควรผ่านเกณฑ์การสอนแบบเด็กเป็นศูนย์กลางก่อนนั้น โปรแกรมฯได้นำเสนอแนวทางและวิธีการประเมินที่ชัดเจนโดยปรับจากเครื่องมือที่มีความน่าเชื่อถือ แต่หากครูที่มีระดับการสอนไม่ถึงเกณฑ์ดังกล่าว โปรแกรมฯยังได้นำเสนอแนวทางการทบทวนและการเตรียมการครูก่อนเข้าร่วมโครงการไว้ ซึ่งสามารถยืดหยุ่นขยายเวลาออกไปตามความเหมาะสมของครู

1.6 โปรแกรมฯ เน้นการเรียนรู้ร่วมกันในกลุ่มชุมชนแห่งการเรียนรู้ ซึ่งทำให้เห็นความสำคัญของการมีกลุ่มสนับสนุน ดังนั้นการนำไปใช้ควรรวมกลุ่มกันอย่างน้อย 2 โรงเรียนจะทำให้การเรียนรู้และการพัฒนามีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เพราะการแลกเปลี่ยนและการมีกลุ่มสนับสนุนทางวิชาการซึ่งกันและกัน ครูจะมีความกระตือรือร้นในการนำสิ่งที่เรียนรู้ไปปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัย

2.1 จากการศึกษาในการวิจัยครั้งนี้ถึงแม้จะมุ่งเน้นไปที่การส่งเสริมครูอนุบาลในด้านการสอนภาษาแบบธรรมชาติ แต่จากการคำนึงถึงระดับขั้นพัฒนาการของครู ทำให้ต้องปูพื้นฐานและทบทวนการสอนแบบเด็กเป็นศูนย์กลาง ทำให้มองเห็นว่าก่อนการรับนวัตกรรมใดๆ สิ่งที่เป็นพื้นฐานสำคัญที่สุด คือ หลักการสอนแบบเด็กเป็นศูนย์กลาง ซึ่งครูประจำการโดยทั่วไปถึงแม้จะมีระยะเวลาในการสอนมานาน แต่ไม่สัมพันธ์กับระดับพัฒนาการสอน จึงเป็นที่น่าสนใจที่จะทำการวิจัยการพัฒนาครู ให้มีความรู้ความเข้าใจ และสามารถจัดการเรียนการสอนแบบเด็กเป็นศูนย์กลางได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับหลักการ โดยใช้หลักการแนวคิดของการพัฒนาโปรแกรมฯ และข้อค้นพบที่น่าสนใจในงานวิจัยนี้เป็นพื้นฐาน

2.2 ควรมีการพัฒนาโปรแกรมพัฒนาครูโดยอาศัย แนวคิดหลักการต่างๆ ในโปรแกรมฯ รวมทั้งวิธีการไตร่ตรองสารนิทัศน์ในการพัฒนาครูระดับชั้นอื่นๆ หรือนวัตกรรมอื่นๆ ที่มีพื้นฐานปรัชญากลุ่มเดียวกันบ้าง

2.3 ควรมีการทำวิจัยเกี่ยวกับการส่งเสริมการสอนภาษาแบบธรรมชาติในกลุ่มครูที่มีลักษณะอื่นต่อไป

2.4 ควรมีการทำวิจัยสร้างรูปแบบการสอนภาษาแบบธรรมชาติเพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัยตามบริบทของเมืองไทยต่อไป

2.5 ข้อค้นพบในงานวิจัยนี้ เป็นพื้นฐานที่มีประโยชน์ในการทำวิจัยในชั้นเรียนของครู ครูประจำการอาจจะนำแนวทางไปขยายผลต่อไป เพราะการพัฒนาการสอนของครู ตามการจัดระบบของโปรแกรมฯ นั้น สอดคล้องกับหลักการการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน คือ การวางแผน การปฏิบัติ การสังเกต และการสะท้อนกลับไปยังการปฏิบัติ (สุวิมล ว่องวานิช, 2543) ซึ่งเป็นวงจรที่มีความคล้ายคลึงกับวงจรของกระบวนการเรียนรู้ในโปรแกรม ที่เริ่มจากประสบการณ์หรือการปฏิบัติ เก็บรวบรวมหลักฐานและการสังเกตอย่างเป็นระบบ การไตร่ตรองสะท้อนความคิด และการปฏิบัติที่ก่อรูปจากความเข้าใจของการไตร่ตรอง เป็นวงจรที่ต่อเนื่องเช่นกัน ซึ่งเป็นสิ่งที่ช่วยให้ครูหาคำตอบอย่างเป็นระบบระเบียบตามวิธีวิจัยในบริบทการสอนในชั้นเรียนมากขึ้น